

JOS WESSELS

Stempels over scheepvaart

Ik verzamel frankeerstempels van bedrijven die met scheepvaart te maken hebben. Dat vat ik nogal ruim op, ook scheepswerven of toeleveranciers voor de scheepsbouw bijvoorbeeld vallen daaronder.

De mooiste zijn voor mij die waarop een schip is afgebeeld. Dan is het interessant te proberen te achterhalen welk schip dat is. Soms is dat eenvoudig, omdat de naam leesbaar is of omdat het model karakteristiek is, zoals bij het SS Rotterdam. In andere gevallen is het onmogelijk, omdat een fantasie-tekening gebruikt is. Een aantal van de leukste stempels vindt u op mijn website:

https://www.annekewessels.nl/joswessels/FMS/ship_fms.htm

1

Fantasieveerboot bij de Provinciale Stoombootdiensten in Zeeland?

Van bijgaand stempel van de Provinciale Stoombootdiensten in Zeeland (PSD) (1) dacht ik dat het niet moeilijk zou zijn het schip te identificeren, zo veel schepen hebben ze nu ook weer niet gehad en onderling zijn er duidelijke verschillen. Dat viel echter nogal tegen.

Op internet vond ik een site <http://communities.zeelandnet.nl/data/psd/> met duidelijke foto's van de schepen die tot het gereedkomen van de Westerscheldetunnel in 2003 voeren tussen Vlissingen-Breskens en Kruijningen-Perkpolder. De veerboot op het stempel heeft duidelijk vier schoorstenen. Er zijn maar drie van dergelijke veerboten geweest: de 'Prinses Juliana' (bouwjaar 1986), de 'Koningin Beatrix' (1993) en de 'Prins Johan Friso' (1997). Omdat de afdruk van het stempel uit 1990 dateert, vallen de laatste twee schepen zeker af. Blijft over de 'Prinses Juliana'. Als we echter het stempel vergelijken met een foto van deze veerboot, zien we dat die het ook niet kan zijn (2, de twee schoorstenen aan de andere kant zijn niet goed zichtbaar op de foto).

2

Het schip op het stempel heeft duidelijk een zeeg (voor en achter hoger dan in het midden), terwijl de 'Prinses Juliana' een modern recht koekblik is. Ook het aantal verdiepingen en andere details kloppen niet, de 'Prinses Juliana' is bijvoorbeeld veel hoger. Vergelijken we echter het stempel met de oudere veerboten 'Prinses Christina' (1967) en 'Prins Willem Alexander' (1970) dan zien we veel meer overeenkomsten in de vorm van de romp, maar deze schepen hebben slechts twee schoorstenen. De meeste overeenkomst vertoont de 'Prins Willem Alexander' (3), er zitten namelijk wat verschillen in het aantal ramen, voor zover we ervan uit kunnen gaan dat die enigszins betrouwbaar zijn weergegeven.

Wat is hier aan de hand? Waarom is niet een echte afbeelding van de 'Prinses Juliana' gebruikt in het stempel?

Verder onderzoek leerde dat de oudst bekende afdruk van dit stempel gedateerd is op 8 april 1986 – maar dat zou best nog eerder kunnen zijn. Van een eerder stempel van de PSD (zonder veerboot) is de laatste bekende gebruiksdatum januari 1984, er zit dus nog een gat van twee jaar tussen beide stempels. (Gebruiksperiodes van de stempels zijn terug te vinden in de catalogi van Frankeerstempel.nl). De 'Prinses Juliana' is afgeleverd op 6 januari 1986 en in dienst gekomen op 1 maart 1986, dus in dezelfde tijd als het stempel in gebruik genomen moet zijn. Mijn theorie is nu dat de ontwerper van het stempel al bekend was met het nieuwe schip, maar nog niet over een bruikbare foto beschikte en daarom een foto heeft gebruikt van een oude veerboot en er maar twee schoorstenen bij heeft getekend om het geheel op de nieuwe boot te laten lijken. Mocht iemand een betere verklaring hebben, dan hoor ik die graag. Het zou ook interessant zijn de datum van ingebruikneming van het stempel wat scherper te kunnen vaststellen.

Cranberries en scheepvaart

Op één van de bijeenkomsten van Frankeerstempel.nl (dé Nederlandse vereniging voor verzamelaars van afdrukken van frankeermachines, kijk

3

eens op www.frankeerstempel.nl) vond ik het hierbij afgebeelde fraaie frankeerstempel 'Cranberries van Terschelling' (4). Een mooie aanwinst voor mijn scheepvaartverzameling! Maar wat hebben cranberry's nu met scheepvaart te maken? Als je het verhaal er achter kent, is het heel vanzelfsprekend.

Het stempel is van een cranberry-fabriek in het dorpje Formerum op Terschelling met een proeverij en een uitstalling met cranberrysappen, -wijnen, -likeuren, -jams en -thees. Op dat eiland wordt de cranberry op redelijk grote schaal geteeld. Aan cranberrysap worden allerlei gezonde eigenschappen toegeschreven. De cranberry of (grote) veenbes (*Vaccinium macrocarpon*, synoniem: *Oxycoccus macrocarpus*) (5) is een plant uit de heidefamilie (*Ericaceae*). Het is een

kruipende of overhangende plant met dunne stengels. In Nederland is de plant vrij zeldzaam en komt alleen op Terschelling en Vlieland voor. Op de overige Waddeneilanden is de cranberry een zeldzaamheid. In Drenthe komt de plant ook wel voor, maar dat is een restant van de veenbeskwekerij die daar tot 1935 geweest is. Inheems in Nederland is de kleine veenbes (*Vaccinium oxycoccos*); de grote veenbes hoort hier eigenlijk niet thuis en komt oorspronkelijk uit Noord-Amerika. Hoe die hier is gekomen, is de link naar de scheepvaart.

Het verhaal gaat dat in 1845 (of volgens een andere bron in 1839) een vat bessen op Terschelling aanspoelde. Blijkbaar overboord gespoeld van een passerend schip of van een schip dat in een storm vergaan is. De jutter die het vat vond, Pieter Sipkes

Cupido, hoopte dat er wijn of andere (sterke) drank in zat, maar dat viel tegen. Alleen maar zure bessen! Teleurgesteld liet hij de bessen in de duinen achter. De natte duingrond bleek echter een prima ondergrond voor de plant, waarna de soort er inburgerde. De plant is hier in 1868 ontdekt door botanicus Franciscus Holkema. In die tijd werd de veenbes in Amerika al op grote schaal gekweekt. De cranberry was zeer geschikt als middel tegen scheurbuik op lange zeereizen – vandaar de aanwezigheid van het vat aan boord van een schip – en daardoor ontstond ook op Terschelling belangstelling voor de pluk en later de kweek van veenbessen. Het stempel is dus een mooie illustratie met betrekking tot scheepsrampen, strandjutters en gezondheidszorg op zee. <

6
3 0
7 0
B 4
2 4
E 8
1 1

TERSCHELLING FORM \ TPCPOST

19.05.08

€ 00043 ct

Formerum 51a

PB 821322

8894 KB

/ NEDERLAND

4

5